

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

სამართლის ფაკულტეტი

სამართლის სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა

ლევანი ბესელია

ადამიანის უფლებათა დაცვა საგანგებო მდგომარეობის დროს

(ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციისა და
ეროვნული კანონმდებლობის ანალიზი)

სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: მარინე კვაჭაძე

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

თბილისი, 0141, საქართველო

2023 წელი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მარინე კვაჭაძე

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

ოფიციალური რეცენზენტები:

დავით გეფერიძე

საერთაშორისო სამართლის დოქტორი,
ავილირებული პროფესორი

გიორგი ციცაგი

საერთაშორისო სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2023 წლის 28 აპრილს, 15:00 საათზე, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: საქართველო, 0141, თბილისი, ჩარგლის ქუჩა №73, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი, 305-ე აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

ალექსანდრე გიორგიძე

სამართლის დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა

სადისერტაციო ნაშრომი ეხება საგანგებო მდგომარეობის აქტუალურ საკითხებს და მის შესაბამისობას საერთაშორისო სტანდარტებთან, კერძოდ ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან. ევროპული კონვენციისა და ეროვნული კანონმდებლობის შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის ფონზე წარმოჩენილია ამ საკითხის მნიშვნელობა.

თემა ნამდვილად საყურადღებოა და აქტუალური, რამეთუ საგანგებო მდგომარეობის დროს ხდება გადახვევა ადამიანის ძირითადი უფლებებიდან, რომლის დროსაც იცვლება კონსტიტუციური წესრიგი საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას შორის აღმასრულებელი ხელისუფლების სასარგებლოდ. აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილებათა გაზრდის გამო იზრდება რისკი ადამიანის ძირითად უფლებებში მომეტებული ჩარევის და საგანგებო მდგომარეობის პოლიტიკური მიზნებისთვის მისი გამოყენების, რის გამოც საფრთხე შეიძლება შეექმნას მთლიანად კონსტიტუციურ წესრიგს. საგანგებო მდგომარეობა ისედაც არის კრიზისული მდგომარეობა და რა თქმა უნდა, იმისათვის, რომ საგანგებო მდგომარეობა არ აღმოჩნდეს უფრო მეტი კრიზისული ვითარების გამომწვევი, ასეთ დროს დიდ მნიშვნელობას იძენს მოწესრიგებული საკანონმდებლო ბაზის არსებობა. საგანგებო მდგომარეობა, რომელიც უშუალო შემხებლობაშია ადამიანის ძირითად უფლებებთან, განაპირობებს იმის აუციებლობას, რომ ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხების განხილვა მოხდეს არა მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობის, არამედ ასევე საერთაშორისო სამართლის სტანდარტებთან შესაბამისობის კუთხით, რომელთაც უნდა უზრუნველყონ საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა განუხრელი დაცვა. აქვე უნდა ითქვას, რომ კონსტიტუციური წესრიგი უზრუნველყოფილი იქნება მხოლოდ მაშინ, თუკი ადამიანის ძირითადი უფლებები სათანადოდ იქნება დაცული.

თემის აქტუალობას განაპირობებს ისიც, რომ თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების გამო აღნიშნული საკითხისადმი მიდგომა და პრაქტიკაში მისი რელევანტური განხორციელება დიდი პრობლემაა. კვლევის აქტუალობას განაპირობებს ის ფაქტიც, რომ სახელმწიფოებრივ განვითარებასა და ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო სამართლის თანაფარდობის პროგრესთან ერთად ვითარდება ადამიანის უფლებათა დაცვის მასშტაბებიც, იზრდება მისი მნიშვნელობა და ამ უფლებების დაცვის მიმართ გაზრდილი განსაკუთრებული მოთხოვნილებები. თანამედროვე საერთაშორისო საჯარო სამართალში სახეზეა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების გარკვეული ხარვეზი და იბადება ბევრი კითხვა ეროვნულ სამართლებრივ რეგულირებასთან დაკავშირებით; არსებობს შესაბამისი მარეგულირებელი ნორმები, რომლებიც მკაფიოდ არ არეგულირებენ არსებულ გამოწვევებს. სწორედ ამ საკითხების გადაწყვეტას მიეძღვნა ეს ნაშრომი და განხორციელდა შესაბამისი კვლევა.

საკვლევი პრობლემა

თემაში განხილულია საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები. საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები მართალია მრავალი მიმართულებით კვლევის საშუალებას იძლევა, თუმცა ჩვენთვის მნიშვნელოვანი იყოს ის, თუ საგანგებო მდგომარეობა და მასთან დაკავშირებული დებულებები რამდენად სწორად იყო ინტეგრირებული ადამიანის ძირითად უფლებებთან და მთლიანად კონსტიტუციურ წესრიგთან და მისი შესაბამისობა „ადამიანის ძირითად უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან“. სწორედ აქედან გამომდინარე შეირჩა კვლევის შემდეგი მიზნები და ამოცანები.

კვლევის მიზნები და ამოცანები

კვლევის მიზნებია:

- საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხების კვლევა;
- ეროვნული კანონმდებლობის ანალიზი საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს;
- ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობის დადგენა საერთაშორისო სტანდარტებთან, კერძოდ: „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპულ კონვენციასთან“.
- ეროვნულ კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების აღმოჩენა და შესაბამისი დასკვნებისა და რეკომენდაციების გაცემა.

კვლევის ამოცანებია:

- ადამიანის ძირითად უფლებათა შეზღუდვისა და შეჩერების კონსტიტუციური მექანიზმების გააზრება;
- სხვა ქვეყნების კანონმდებლობის ანალიზი საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს;
- სხვა ქვეყნების კანონმდებლობის შესწავლა ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით;
- ევროპული სასამართლო გადაწყვეტილებების პრეცედენტების ანალიზი საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით;
- ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის გააზრება საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით;
- ევროპის საბჭოს რეზოლუციებისა და რეკომენდაციების შესწავლა;
- მიმდინარე კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს სხვა ქვეყნების პრაქტიკის ანალიზი;

- საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის არსებული განსხვავებების გააზრება სხვა ქვეყნების კანონმდებლობაში;
- სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით;
- საერთაშორისო სტანდარტების გააზრების მიზნით შემდეგი საერთაშორისო ორგანიზაციების შესწავლა: გაეროს, ევროპის საბჭოს, ევროკავშირის და ეუთოს.

საკვლევი კითხვები

კვლევის პროცესში დაისვა შემდეგი საკვანძო კითხვები:

- რა საერთაშორისო სტანდარტები არსებობს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით და როგორია საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან, პასუხობს თუ არა ის ამ მოთხოვნებს?
- რა განსხვავებაა საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის და როგორ უნდა იყოს საგანგებო და საომარი მდგომარეობა ფორმულირებული ეროვნულ კანონმდებლობაში?
- როგორია ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები საგანგებო მდგომარეობასთან დაკავშირებით და რაზე იქნა ყურადღება გამახვილებული მიმდინარე კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს?
- როგორია საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა შეზღუდვის კონსტიტუციური საფუძვლები?
- როგორი იყო ეროვნული კანონმდებლობის მოქმედება და საერთაშორისო პრაქტიკა კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს?
- როგორ არის გააზრებული და წარმოდგენილი საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა შეზღუდვისა და შეჩერების კონსტიტუციურობის საკითხი საქართველოს კონსტიტუციაში?

ლიტერატურის მიმოხილვა

კვლევისას გამოყენებულ იქნა მაქსიმალურად აუცილებელი და საჭირო წყაროები, რომელიც მივიჩნიეთ საჭიროდ და აუცილებლად კვლევის ამოცანებისა და მიზნებისათვის. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო იმ მასალების გაცნობასა და განხილვას, რომელიც გამოირჩეოდა მაღალი სანდოობითა და მაღალი კომპეტენციით.

კვლევის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანი იყო შემდეგ ავტორთა შრომები, რომლებიც შეეხება საგანგებო მდგომარეობის აქტუალურ საკითხებს. კარლ შმიტის „პოლიტიკური თეოლოგია“, ფრედერიკ უოტკინსის წიგნი „კონსტიტუციური დიქტატურის პრობლემა“, კარლ ფრიდრიხი „კონსტიტუციური მმართველობა და დემოკრატია“, კლინტონ როსიტერი „კონსტიტუციური დიქტატურა: სახელმწიფო კრიზისი თანამედროვე დემოკრატიებში“, ჰერბერტ ტინგსტენის წიგნი „სრული ძალაუფლება. ხელისუფლების ძალაუფლების ზრდა დიდი ომის დროს და მას შემდეგ“.

დისერტაციის მიზნებისთვის მნიშვნელოვანი იყო ისეთ ქართველ ავტორთა შრომები, როგორც: ბ. ბოხაშვილი, კ. კორკელია, გ. ლობჯანიძე, კ. კუბლაშვილი, ქ. ხუციშვილი, ე. კველიშვილი, მ. კანაშიძე, ვ. გონაშვილი, კ. ძენსიარო და სხვები, რომელთა კვლევის საკითხები ძირითადად შეეხება ეროვნულ კანონმდებლობას, ადამიანის ძირითად უფლებებს, საგანგებო მდგომარეობისა და საერთაშორისო სამართლის მნიშვნელოვან და აქტუალურ საკითხებს.

კვლევის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანი იყო ასევე ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული, როგორც ევროპული ასევე ეროვნული სასამართლო პრაქტიკა, ევროპის საბჭოს რეზოლუციები და რეკომენდაციები, ასევე ეროვნული საკანონმდებლო ბაზა, ნორმატიული აქტები, ჟურნალები და ცალკეული სტატიები, ქართველ თუ უცხოელ ავტორთა შრომები, რომლებიც შეიცავენ არსებით ინფორმაციას საგანგებო მდგომარეობასა და ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით. კვლევის პროცესში შესწავლილ იქნა ასოთხმოცამდე სამეცნიერო ნაშრომი, კვლევის

მიზნებისთვის გამოსადეგი აღმოჩნდა 150, აქედან სასამართლო გადაწყვეტილებათა რაოდენობა არის 14, ნორმატიული მასალა 16. ნაშრომი ძირითადად მოიცავს 2000 წლიდან 2022 წლის ჩათვლით მასალებს.

კვლევის მეთოდები და მეთოდოლოგია

საკვლევი კითხვების შესწავლის მიზნით გამოყენებულ იქნა შედარებით-სამართლებრივი, სისტემური ანალიზის, ლოგიკური და სისტემური მიდგომის მეთოდები. ცალკეული ცნებების დაზუსტების მიზნით გამოყენებულ იქნა ჰერმენევტიკული მეთოდი. კვლევის პროცესში ასევე გამოყენებულ იქნა დაკვირვებისა და ანალიზის მეთოდი. შედარებით-სამართლებრივი მეთოდის გამოყენებამ საშუალება მოგვცა ერთმანეთისთვის შეგვედარებინა სხვადასხვა წყაროები, მათი მონაცემები და ამ ფონზე კარგად დაგვენახა პრობლემის არსი, რამაც, ასევე საშუალება მოგვცა ჩამოგვეყალიბებინა საკუთარი არგუმენტები და დასკვნები. ამ მეთოდის გამოყენებისას თვალნათლივ ჩანს მსგავსი სამართლებრივი საკითხების რეგულირების სპეციფიკა. სისტემური ანალიზის მეთოდით მოხდა უკვე არსებული ცოდნის გადაზრება საგანგებო დებულებებთან დაკავშირებით, რა თქმა უნდა თემის შესწავლისათვის ამ წინამძღვრებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ლოგიკურმა მეთოდმა საშუალება მოგვცა ლოგიკური თანმიმდევრობით დაგველაგებინა საკვლევი თემები, გამოგვეყო პირველი და მეორეხარისხოვანი საკითხები, მოგვეხდინა სწორი აქცენტების დასმა საკვლევი თემის გარშემო. სისტემური მიდგომის მეთოდმა საშუალება მოგვცა მიღებული და გადამოწმებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით განგვესაზღვრა ის თუ რა დასკვნის დადება შეიძლებოდა არსებული კვლევისა და ანალიზის საფუძველზე, მისი გამოყენებით დაიწერა დასკვნები და გაიცა რეკომენდაციები.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და თეორიულ პრაქტიკული მნიშვნელობა

საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით კვლევითი ნაშრომი პირველი ნამუშევარია, რომელიც წარმოდგენილია სადოქტორო ნაშრომის სახით. ეს საკითხი არაა შესწავლილი ქართულ იურიდიულ მეცნიერებაში. ჩვენი მიზანია არსებული მასალების, ცოდნისა და გამოცდილების გააზრების ფონზე წარმოვაჩინოთ ადამიანის უფლებათა სფეროში არსებული გამოწვევები საგანგებო მდგომარეობის დროს. თავისთავად, ამ პრობლემით დაინტერესება განაპირობა ეროვნულ კანონმდებლობაში ხარვეზების არსებობამ საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით. ეს ნაშრომი აღნიშნული საერთაშორისო სამართლის ხედვის კუთხიდან, ახლებურად და განსხვავებული სახით წარმოაჩენს ეროვნულ კანონმდებლობაში არსებულ პრობლემებს და ემხრობა ინტეგრირებულ მიდგომას და მიიჩნევს, რომ დაბალანსებული კანონმდებლობა ქვეყნის წინაშე არსებული ყველა გამოწვევის სწრაფი და ეფექტიანი მოგვარების წინაპირობაა. ყველა საკითხი საკვლევ თემაში მძაფრად დასმული, რადგან ეს სულისკვეთება კარგად პასუხობს საგანგებო მდგომარეობისთვის წაყენებულ მოთხოვნებს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით. ადამიანის ძირითადი უფლებებითა და საგანგებო მდგომარეობით დაინტერესებულ პირებს კვლევა საშუალებას მისცემს სრულად გაიაზრონ პრობლემის არსი. საკვლევით თემის თეორიულ ღირებულებას ქართული რეალობისთვის განაპირობებს ის ფაქტი, რომ ქართულ კანონმდებლობაში მოხდება არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა და მისი შესაბამისობის დადგენა საერთაშორისო სამართლისა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან, რაც მინიმუმამდე შეამცირებს ადამიანის ძირითად უფლებათა დარღვევებს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს. ამ საკითხების ფართო კუთხით განხილვა ხელს შეუწყობს დემოკრატიული პრინციპებისა და ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვის კუთხით თეორიული ბაზის განმტკიცებას.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

თავი 1. ადამიანის უფლებათა დაცვა და საგანგებო მდგომარეობა.

ამ თავში წარმოდგენილია ის საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებმაც ყველაზე დიდი როლი შეასრულეს და ასრულებენ საერთაშორისო სტანდარტების შენარჩუნებაში, ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვაში. ყურადღება გამახვილდა ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციებზე, როგორებიცაა: გაერო (გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია), ევროპის საბჭო, ევროკავშირი და ეუთო. ყურადღება განსაკუთრებით გავამახვილეთ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაზე და ამავე ორგანიზაციის ეგიდით 1966 წლის 16 დეკემბერს მიღებულ საერთაშორისო პაქტზე „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“, ასევე განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა ევროპის საბჭოს რეზოლუციებსა და რეკომენდაციებზე, ასევე ევროპის საბჭოს ეგიდით მიღებულ „ევროპულ კონვენციაზე“, ამ ორგანიზაციის წევრი საქართველო გახდა 1999 წლის 27 აპრილს. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ორივე ამ საერთაშორისო ორგანიზაციას იმიტომ, რომ როგორც საერთაშორისო პაქტი „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“, კერძოდ მისი მე-4 მუხლი, ასევე „ევროპული კონვენცია“ და მისი მე-15 მუხლი ითვალისწინებს წევრი ქვეყნებისათვის საგანგებო მდგომარეობის დროს გადახვევას ადამიანის ძირითადი უფლებებიდან. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ხელშეკრულებას სავალდებულო ძალა აქვს ხელმომწერი სახელმწიფოებისათვის. სახელმწიფოები ხელშეკრულების რატიფიკაციით ნებაყოფლობით იბოჭება შესაბამისი ხელშეკრულების მუხლებით. ყურადღება ასევე გამახვილდა ადამიანის უფლებათა კომიტეტის (2006 წლიდან ადამიანის უფლებათა საბჭო) რეზოლუციებსა და რეკომენდაციებზე სადაც არის ყურადღება გამახვილებული იმ პრინციპებსა და მოთხოვნებზე, რომელთა გათვალისწინებაც მართებთ ეროვნულ სახელმწიფოებს საგანგებო მდგომარეობის დროს. ყურადღება გავამახვილეთ ასევე ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლის მე-3 პუნქტზე, რომელიც წევრ ქვეყნებს ავალდებულებს შეტყობინების ვალდებულებას ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი. აქ ამ მხრივ საინტერესოა საქართველოს კანონი „საგანგებო

მდგომარეობის შესახებ“ და მისი მე-15 მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს შეტყობინების ვალდებულებას მხოლოდ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისადმი, მაშინ როდესაც არაფერია ნათქვამი შეტყობინების ვალდებულების შესახებ ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი, ამიტომ ეს ჩანაწერიც უნდა გაკეთდეს საქართველოს კანონში „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“.

სრულიად არ არის შემთხვევითი ყურადღების გასაკუთრებით გამახვილება საერთაშორისო სტანდარტებზე, საერთაშორისო შეთანხმებებსა და ხელშეკრულებებზე, რამეთუ თავად საქართველოს კონსტიტუცია საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას აღიარებს ეროვნული კანონმდებლობის ნაწილად. საქართველოს კონსტიტუციის მე-4 მუხლის მე-5 პუნქტი ამბობს, რომ „საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ, ამიტომ მიზანშეწონილი იყო საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხების განხილვა, როგორც ეროვნული კანონმდებლობის, ასევე საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნათა გათვალისწინებით.

ვერც მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობა ან მხოლოდ საერთაშორისო სტანდარტები უზრუნველყოფს ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვას საგანგებო მდგომარეობის დროს, არამედ მხოლოდ ერთობლივი, შეთანხმებული და კარგად კოორდინირებული მექანიზმები არის გარანტი საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა სრულყოფილი დაცვის. გამომდინარე იქიდან, რომ ზოგადად გარკვეული ფასეულობების დაცვა და განმტკიცება, რთული და ხანგრძლივი პროცესია, რომლის შენარჩუნებაზეც ძალიან დიდი ძალისხმევა იხარჯება, კარგად ჩანს წარმოდგენილ ნაშრომში. მსოფლიო ცივილური საზოგადოება არა ერთხელ დამდგარა და დგას ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხების მნიშვნელოვანი დარღვევების თუ გამოწვევების წინაშე, რაც მიმდინარე კოვიდ-19-ის პანდემიის ფონზეც კარგად

წარმოჩინდა, შესაბამისად საერთაშორისო სტანდარტების როლი და მნიშვნელობა კვლავ აქტუალური გახდა.

რაც შეეხება სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას, მნიშვნელოვანია ეს საკითხი განსაკუთრებით საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების კონტექსტში, ამავე თავში ყურადღება ეთმობა ამ საკითხის განხილვას.

თავი 2. საგანგებო და საომარი მდგომარეობა

ეს თავი შეეხება საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის არსებულ განსხვავებებს. კონსტიტუციაში საგანგებო და საომარი მდგომარეობის დებულებებთან დაკავშირებული საკითხები მოცემულია კონსტიტუციის 71-ე მუხლში, თუმცა მკვეთრი დეფინიცია საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის არ არსებობს. საგანგებო და საომარი მდგომარეობის გამოცხადება გავლენას ახდენს ადამიანის ძირითად უფლებებზე, რაც იწვევს მათ შეჩერებას ან შეზღუდვას, ამიტომ დაუზუსტებელი, ბუნდოვანი და დაუბალანსებელი საკანონმდებლო დებულებები ზრდის რისკს აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან უფლებამოსილებათა ბოროტად გამოყენების, ადამიანის ძირითად უფლებებში მომეტებული ჩარევის და ადამიანის ძირითად უფლებათა შესაძლო უხეში დარღვევების. ამ კონტექსტში დიდ მნიშვნელობას იძებს საგანგებო და საომარი მდგომარეობის სწორი დეფინიცია, მათ შორის განსხვავებების ზუსტი განსაზღვრა, რამეთუ საგანგებო და საომარი მდგომარეობის დროს სულ სხვანაირად ფუნქციონირებს, როგორც საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და ასევე სასამართლო ხელისუფლება. თემაში განხილულია კონსტიტუციური ხარვეზებისა და მათი გამოსწორების გზები, ზუსტი დეფინიცია უფრო მეტად განჭვრეტადს გახდის კონსტიტუციურ დებულებებს, რომელმაც სხვა კანონებთან ერთად უნდა შექმნას ის საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც უზრუნველყოფს საგანგებო ან საომარი მდგომარეობით შექმნილი ვითარების სწრაფ მოგვარებას. საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის განსხვავების დაზუსტებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუმცა ის გარკვეული სირთულით ხასიათდება, რამეთუ საგანგებო

მდგომარეობა უშუალო კავშირშია სამოქალაქო ომთან, წინააღმდეგობასთან და აჯანყებებთან, თავად დიდ სირთულეს წამოადგენს მისი შემხებლობისა და საზღვრების დადგენა საომარ მდგომარეობასთან და სახელმწიფოს თავდაცვასა და უსაფრთხოებასთან, მიუხედავად ამისა ნაშრომში არის დასაბუთებული მსჯელობა ამ საკითხების გადაწყვეტის.

მნიშვნელოვან განსხვავებას საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის წარმოადგენს ასევე ეროვნული თავდაცვის საბჭო, რომელიც პრეზიდენტთან არსებული დროებითი სათათბირო ორგანოა. ეროვნული თავდაცვის საბჭო კარგი იქნება თუ იფუნქციონირებს საგანგებო მდგომარეობის დროსაც, რამეთუ ვთლი, რომ ის უფრო მეტად უპასუხებს ქვეყნის წინაშე არსებული გამოწვევების სწრაფ მოგვარებას, მოცემულია ამ საკითხის გადაჭრის დასაბუთებულობა. ყურადღება მიექცა ასევე თავდასხმის ცნების დაზუსტებას, რამეთუ როგორც საომარი მდგომარეობა ასევე საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების საფუძვლად ერთი და იგივე მიზეზია გამოცხადებული, რის გარშემოც ფართო მსჯელობა წარმართულ იქნა კვლევაში.

ასევე ყურადღება გავამახვილეთ საგანგებო და საომარი მდგომარეობის მინიმალური და მაქსიმალური ვადების გამოცხადების აუცილებლობაზე და მოცემულია ამ გამოცხადების აუცილებლობის დასაბუთებულობა. მართალია საომარი მდგომარეობა დროში გაწელილი და ხანგრძლივი პროცესია საგანგებო მდგომარეობასთან შედარებით, მაგრამ ორივე შემთხვევაში ის შეეხება ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვას და შეჩერებას. საერთაშორისო სამართლისთვის დაუშვებელია ადამიანის ძირითადი უფლებებიდან ხანგრძლივი დროით გადახვევა ან შეზღუდვა, ამიტომ საერთაშორისო სამართლისთვის ომიც საგანგებო მდგომარეობად განიხილება, ამიტომაც შემთხვევითი არაა, რომ ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლის პირველივე პუნტი ფორმულირებულია შემდეგნაერად: „ომის ან ერის არსებობისთვის საშიში სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროს ცხადდება საგანგებო მდგომარეობა“.

ასევე აუცილებლად მიგვაჩნია იმ მუხლების მითითება, რომელთა შეზღუდვაც დაუშვებელია როგორც საგანგებო მდგომარეობის დროს, ასევე საომარი მდგომარეობის

დროს. ასევე ყურადღება მიექცა და დასაბუთდა როგორც ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის ასევე ადამიანის უფლებათა შეჩერების საკითხის ძალაში შესვლის აუცილებლობა პარლამენტის თანამონაწილეობით.

მნიშვნელოვან განსხვავებას საომარ და საგანგებო მდგომარეობას შორის წარმოადგენს ისიც, რომ საომარი მდგომარეობის დროს თავდაცვის ძალების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს პრემიერ-მინისტრი და ის არ საჭიროებს პარლამენტის თანხმობას, ხოლო საგანგებო მდგომარეობის დროს კი თავდაცვის ძალების გამოყენების შესახებ საჭიროა პარლამენტის თანხმობა. ამ და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვას ეძღვნება ეს თავი.

რაც შეეხება საგანგებო მდგომარეობისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს, მნიშვნელოვანია, რათა სახელმწიფოთა მოქმედება არ იყოს თვითნებური და ისინი დაექვემდებარონ კონტროლს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მხრიდან. სწორედ ამიტომ ყურადღება მიექცა გადახვევის იმ პირობების განხილვას, რათა სიტუაცია საგანგებო მდგომარეობად ჩაითვალოს. ასევე ყურადღება გამახვილებულ იქნა პრინციპებზე, რომელიც გამომდინარეობს თავად ევროპული კონვენციიდან. მიუხედავად იმისა, რომ შელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ საგანგებო და საომარი მდგომარეობის გამოცხადება მათი დისკრეციული უფლებაა, სახელმწიფოები სრულად არ არიან თავისუფალნი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნების და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი რეგულაციების არ არსებობა საკანონმდებლო დონეზე საფრთხის ქვეშ აყენებს ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხს და ქმნის იმის ალბათობას, რომ არასაკმარისად ფორმულირებული საგანგებო და საომარ მდგომარეობასთან დაკავშირებული საკითხების საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლების მხრიდან არასათანადო კონტროლმა შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვას. ვერცერთი ეს მოთხოვნები სათანადოდ ვერ იქნება დაცული თუ მან ასახვა არ ჰპოვა ეროვნულ კანონმდებლობაში და არ დაბალანსირდა ხელისუფლების სამ შტოს შორის, რადგან თანამედროვე

სამართლებრივი სახელმწიფოს არსი სწორედ ადამიანის უფლებებით სახელმწიფოს ბოჭვაში მდგომარეობს. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნებს როგორც ეროვნული კანონმდებლობის, ასევე საერთაშორისო სამართლის, კერძოდ „ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის“ შესაბამისად აქვთ უფლება საგანგებო და საომარი მდგომარეობის დროს გადაუხვიონ კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებებს თუ საფრთხე ემუქრება ერის სიცოცხლეს, თუმცა ეს უფლებამოსილება არ არის აბსოლუტური. სახელმწიფოები ექვემდებარებიან გარკვეულ ზედამხედველობას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მხრიდან. სწორედ ამ საკითხების განხილვას ეძღვნება ეს თავი.

თავი 3. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლის მიხედვით ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის საფუძვლები

მესამე თავი ეხება სასამართლო პრაქტიკას და ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებს, სადაც ყურადღება გამახვილებულია ევროპული კონვენციის მე-15 მუხლთან დაკავშირებით ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებზე საგანგებო მდგომარეობის დროს და ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებულ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებზე. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ევროპული სასამართლოს (სტრასბურგი) მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები სავალდებულობა ყველა ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისათვის, რადგან ქვეყნების უმეტესობამ ევროპული კონვენცია აღიარა სახელმწიფოს კანონმდებლობის ნაწილად. ასევე უნდა ითქვას, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები ამდიდრებს ევროპული კონვენციით მინიჭებულ უფლებებს საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა გადახვევების სამართლებრივი გამოყენების მექანიზმებს. რიგ საკითხებთან დაკავშირებით ევროპული სასამართლო იძლევა ძალიან ცხად და მკაფიო განმარტებებს რომლებიც ხელშემკვრელ სახელმწიფოთათვის კარგი სახელმძღვანელოა, არის რიგი საკითხები, რომლებიც სახელმწიფოთა უშუალო უფლებამოსილებათა ფარგლებს განეკუთვნება, თუმცა საბოლოოდ ისიც ემორჩილება ევროპული სასამართლოს ზედამხედველობას. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ადამიანის

დარღვეულ უფლებათა აღდგენის ყველაზე ეფექტური მექანიზმია, რაც ზრდის მის როლსა და მნიშვნელობას. სასამართლო გადაწყვეტილებები ცალკეულ საკითხებზე მნიშვნელოვანია და პრევენდენტული თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ყველა საქმე თავისი თავისებურებებით გამოირჩევა, საჭიროებს შესწავლას, რამდენად საჭირო იყო სახელმწიფოს მიერ მიღებული ზომები და რამდენად იყო მოთხოვნილი შექმნილი მდგომარეობის სიმწვავეთ. საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებით სახელმწიფოებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობის ტვირთი ადამიანის ძირითადი უფლებებიდან გადახრასთან დაკავშირებით. დაგროვილი სასამართლო პრაქტიკა კარგი სახელმძღვანელოა საგანგებო მდგომარეობის მართვის კუთხით, ამ მხრივ სასამართლო პრაქტიკის ანალიზსს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა.

ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებს და რეზოლუციებს ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, რამეთუ ის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ეხმარება ცალკეული მუხლების გაგებისა და მისი შემდგომი გამოყენების მიზნით. ევროპის საბჭო კარგად აცნობიერებს მის მნიშვნელოვან როლს საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ევროპის საბჭოს რეზოლუციები და რეკომენდაციები მიმდინარე კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს, რომელიც მიზნად ისახავდა წვერი ქვეყნებისათვის გაემარტივებინათ კოვიდ-19-ის პანდემიით შექმნილი მდგომარეობის ეფექტიანი მართვა. განხორციელებული ღონისძიება მიზნად ისახავდა ასევე დახმარებას ეროვნული მთავრობებისთვის. ევროპის საბჭო ითვალისწინებს რა ზოგადად საგანგებო მდგომარეობის სირთულეს, თუმცა მან არაერთხელ ასევე ხაზი გაუსვა მის დროებითი ხასიათის აუცილებლობასა და მნიშვნელობას. ევროპის საბჭოს მიერ გაცემული რეკომენდაციების შესრულების ხარისხზე და მის დროულ განხორციელებაზე იყო დამოკიდებული პანდემის სწრაფი დასრულება და მართვა. ეროვნული ხელისუფლებები ევროპის საბჭოსთან ერთად მიიჩნევა საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა დაცვის მთავარ მექანიზმად. ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები მისი ბუნებით სავალდებულოა მისი წვერი ქვეყნებისთვის, რაც კიდევ ერთხელ ზრდის მის ეფექტიანობას, ამიტომ ევროპის საბჭოს რეზოლუციებისა და რეკომენდაციებზე ყურადღების გამახვილება გვეხმარება სწორად

გავიაზროთ ის მოთხოვნები, რომელიც ეხმარება ქვეყნებს ევროპული კონვენციით ნაკისრი ვალდებულების შესრულებაში.

თავი 4. ეროვნული კანონმდებლობა საგანგებო მდგომარეობის შესახებ

ამ თავში ჩვენ მიმოვიხილეთ საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუციიდან მოყოლებული დღემდე, მოქმედი კონსტიტუციის ჩათვლით, ამ წინამძღვრებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა საგანგებო დებულებებისა და ადამიანის ძირითად უფლებათა გააზრების მნიშვნელობისთვის. ამ საკითხების შესწავლამ დაგვანახა, რომ დროსთან ერთად, მოთხოვნილებებისა და საჭიროებების შესაბამისად იცვლებოდა მიდგომები ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით საგანგებო მდგომარეობის დროს, თავად საგანგებო მდგომარეობის განხილვა შეუძლებელია ადამიანის ძირითად უფლებებთან კავშირის გარეშე, რამეთუ საგანგებო მდგომარეობა გავლენას ახდენს ადამიანის ძირითად უფლებებზე. კონსტიტუციაში ცალკეულ საკითხებს, პრინციპებს თუ ნორმებს განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს და მას კანონმდებელი ძალიან დიდი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს, რადგან ისინი გავლენას ახდენენ ადამიანის ძირითად უფლებებზე. მაშინ, როცა სამართლებრივი სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი პრინციპი სწორედ, რომ ადამიანის ძირითადი უფლებების დაცვაა, არასწორად ფორმულირებულმა ცალკეულმა დებულებებმა კი შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს ადამიანის ძირითად უფლებებს და მთლიანად კონსტიტუციურ წესრიგს. ამ თავში ყურადღება მივაქციე და მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ისეთი კონსტიტუციური ტერმინების მნიშვნელობა, როგორებიცაა დროებითი შეჩერების, შეზღუდვისა და შეჩერების მექანიზმების არსებობა, სამწუხაროთ მიუხედავად იმისა, რომ მოქმედი კონსტიტუცია ითვალისწინებს ადამიანის ძირითადი უფლების შეჩერებას, ვერსად ვერ ვნახეთ ამ მექანიზმის შემოტანის აუცილებლობა და იმის დასაბუთებულობა, თუ რატომ ვერ უზრუნველყოფდა საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითადი უფლების შეზღუდვის მექანიზმი საგანგებო

მდგომარეობისთვის წაყენებულ მოთხოვნებს, მაშინ როდესაც წინა კონსტიტუციებში, მოქმედი კონსტიტუციისაგან განსხვავებით გხვდება მხოლოდ დროებითი შეჩერებისა და შეზღუდვის მექანიზმები. სწორედ ამ საკითხების განხილვა მივიჩნიეთ ძალიან მნიშვნელოვანად, რამეთუ კიდევ ერთხელ მინდა აღვნიშნო, რომ არასწორად ფორმულირებულმა დებულებებმა საგანგებო მდგომარეობასთან დაკავშირებით შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს ადამიანის ძირითად უფლებებს, ამიტომ ვთვლი, რომ ამ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება უდაოდ მნიშვნელოვანი იყო.

ამ თვალთახედვით კიდევ უფრო საინტერესო ხდება შემდგომი ქვეთავის თემატიკა და დასმული საკითხები საერთოდ ადამიანის ძირითად უფლებათა შეზღუდვისა და შეჩერების კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებით, ამ საკითხის განხილვას ნაშრომში სათანადო ადგილი დაეთმო, მიმაჩნია, რომ ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა სრულად პასუხობს საგანგებო მდგომარეობის დროს წაყენებულ მოთხოვნებს ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვებთან დაკავშირებით, ხოლო რაც შეეხება შეჩერების კონსტიტუციურ ნორმას ის ცალსახად არაკონსტიტუციურია და უნდა გაუქმდეს, ნაშრომში დასაბუთებულია და აღნიშნულია, რომ შეჩერების კონსტიტუციური ნორმა ცალსახად არაკონსტიტუციურია და ის უნდა გაუქმდეს, ხოლო რაც შეეხება შეზღუდვას, ის სრულად პასუხობს საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვის მოთხოვნებს, ამ საკითხების უკეთ გაგების მიზნით შესწავლილ იქნა სხვა ქვეყნების გამოცდილება, სხვა ქვეყნების კონსტიტუციები, ყურადღება გამახვილებულ იქნა საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნებზე და ასევე გაანალიზებულ იქნა ეროვნული სასამართლო პრაქტიკა, რომელმაც საშუალება მოგვცა ამ საკითხებთან დაკავშირებით გამოგვეტანა არგუმენტირებული დასკვნები. ის თუ პრეზიდენტს რის უფლებები გააჩნია და როგორ არის ფორმულირებული კონსტიტუციაში საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა შეზღუდვა ასევე შეჩერება ძალიან მნიშვნელოვანია, რამეთუ ორივე შემთხვევა ადამიანის ძირითად უფლებებში უხემ ჩარევას წარმოადგენს.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანი იყო ასევე კოვიდ-19-ის პანდემია, რომელმაც ბევრი ხარვეზები გამოავლინა, როგორც ჩვენს ეროვნულ კანონმდებლობაში, ასევე მისი საერთაშორისო სტანდარტებთან და მოთხოვნებთან შესაბამისობის კუთხით. კოვიდ 19-ის პანდემიის დროს მოგეხსენებათ საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2020 წლის 21 მარტს გამოცხადდა საგანგებო მდგომარეობა. ამ საგანგებო მდგომარეობასთან დაკავშირებით ნაჩვენებია ჩვენი კრიტიკული ანალიზი, დეტალურადაა ნაჩვენები ამ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესაბამისობის საკითხი საერთაშორისო სტანდარტებთან, კერძოდ ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან. ყურადღება მიექცა განსაკუთრებით პრეზიდენტის მხრიდან ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვის საკითხებს, რამეთუ რიგი უფლებებისა ადამიანის ძირითად უფლებებთან დაკავშირებით არ ჰქონდა კონსტიტუციით მინიჭებული საქართველოს პრეზიდენტს და ასევე პრეზიდენტის მხრიდან უფლებამოსილებათა ფართო დელეგირების უფლებამოსილებას აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე, ნაჩვენებია და დასაბუთებულია ამ დელეგირების მიზანშეწონილობის საკითხი, მნიშვნელობა და როლი. ამავე თავში ყურადღება გამახვილდა თავად საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების სახეებზე და მნიშვნელოვანი იყო იმის აღნიშვნა, რომ გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის მართვა წარმართა არა საქართველოს კანონით „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“, არამედ საქართველოს კანონით „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“, მაშინ როდესაც ეპიდემიური და პანდემიური სიტუაციების მართვა უნდა წარმართულიყო საქართველოს კანონით „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“. ამ საკითხებზე ყურადღების გამახვილებამ საშუალება მოგვცა გავეკეთებინა არგუმენტირებული დასკვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ საკანონმდებლო ბაზა საგანგებო მდგომარეობის მართვასთან დაკავშირებით გარკვეული ხარვეზებით ხასიათდებოდა და სისტემური თვალსაზრისით საჭიროებს დეტალურ მოწესრიგებას. ამავე ქვეთავში გაანალიზებულია სხვა ქვეყნების გამოცდილება და პრაქტიკა საგანგებო მდგომარეობის მართვასთან დაკავშირებით კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს.

დასკვნები

ჩატარებული კვლევის საფუძველზე დასკვნის სახით შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვა ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხია, რამეთუ ამ დროს ხდება ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვა ან შეჩერება, დადგენილი კონსტიტუციური წესრიგის ცვლილება საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას შორის, გარდა ამისა იზრდება აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილება, რაც ადამიანის ძირითად უფლებებში საჭიროზე მეტად ჩარევის საფუძველი შეიძლება გახდეს, რამაც ასევე საფრთხე შეიძლება შეუქმნას მთლიანად კონსტიტუციურ წესრიგს. მისი მნიშვნელობისა და აქტუალობიდან გამომდინარე ნაშრომში მოცემული საკითხების განაალიზების შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი დასკვნითი დებულებები და გაიცა რეკომენდაციები:

- საქართველოს კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“, მისი მე-15 მუხლი ითვალისწინებს შეტყობინების ვალდებულებას გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისადმი, რომელიც გამომდინარეობს საერთაშორისო პაქტის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ მე-4(3) მუხლის მოთხოვნიდან. ასეთივე შეტყობინების ვალდებულება საქართველოს აკისრია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის“ მე-15(3) მუხლის შესაბამისად ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი, ამიტომ საჭიროა საქართველოს კანონში „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ გაკეთდეს ჩანაწერი ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი შეტყობინების ვალდებულების შესახებ.
- საგანგებო მდგომარეობის დროს აუცილებელია ეფექტური საპარლამენტო და სასამართლო კონტროლი. პარლამენტის როლი მხოლოდ გამოცხადებაში თანამონაწილეობით არ უნდა შემოიფარგლებოდეს. მკაფიოდ უნდა იყო ფორმულირებული და განსაზღვრული პარლამენტის როლი საგანგებო მდგომარეობის დროს. აუცილებელია განისაზღვროს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების მინიმალური და მაქსიმალური ვადები, ეს

მოთხოვნა განპირობებულია იმ აუცილებლობით, რომ ასეთი მოწესრიგების შემთხვევაში პარლამენტს საშუალება ექნება პერიოდულად გადაამოწმოს გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის კანონიერებისა და მისი ვადების გაგრძელების აუცილებლობა. გარდა ამისა, მინიმალური და მაქსიმალური ვადების მითითება მიიჩნევა საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ კონტროლის მძლავრ მექანიზმად. ეს მოთხოვნები სრულად შეესაბამება საპარლამენტო რესპუბლიკისათვის წაყენებულ სტანდარტებს, მაშინ როდესაც თავად პარლამენტი ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განმსაზღვრელი. მაქსიმალური და მინიმალური ვადების მითითებები ხშირად გვხვდება სხვა ქვეყნის კონსტიტუციებში, ასევე მსგავს რეკომენდაციას იძლევა ვენეციის კომისიაც. რაც შეეხება სასამართლო ხელისუფლებას, მისი როლი და მნიშვნელობა საგანგებო მდგომარეობის დროს მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა დაცვის კუთხით, საუბარია სასამართლოს მხრიდან მთავრობის გადაწყვეტილებების სასამართლო კონტროლზე, რაც გულისხმობს ეფექტიან სასამართლო კონტროლს რაც შეიძლება მოკლე ვადებში, ვიდრე ამოიწურება იზოლაციის (კარანტინი და თვითიზოლაცია) ვადა და ასევე კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ უნდა ითვალისწინებდეს გასაჩივრების უფლებასაც. კოვიდ-19-ის პანდემიის პერიოდში მოხდა საქართველოს პრეზიდენტის მხრიდან საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის (საპროცესო უფლებები) შეზღუდვა, რასაც არ ითვალისწინებს საქართველოს კონსტიტუცია და არც ევროპული კონვენცია, ამიტომ საგანგებო მდგომარეობის დროს კონსტიტუციური დებულებები საპროცესო უფლებებთან დაკავშირებით მკაცრად უნდა იყოს დაცული.

- საქართველოს კონსტიტუცია არ იძლევა მკვეთრ დეფინიციას საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის განსხვავებების შესახებ. საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით საომარი მდგომარეობა ცხადდება საქართველოზე თავდასხმის შემთხვევაში, შესაბამისად დაუზუსტებელია თუ რა იგულისხმება თავდასხმაში, სხვა ქვეყნის თავდახმა, თუ ქვეყნის შიგნით შექმნილი

მდგომარეობიდან გამომდინარე განხორციელებული თავდასხმა შეიარაღებული ჯგუფების მიერ. მკვეთრი დეფინიცია აუცილებელია, რამეთუ საგანგებო და საომარი მდგომარეობის დროს მკვეთრად იცვლება ხელისუფლების შტოთა უფლებამოსილებები. საომარი მდგომარეობის დროს პრემიერ-მინისტრს უფლება აქვს პარლამენტის თანხმობის გარეშე გამოიყენოს თავდაცვის ძალები, მაშინ როდესაც საგანგებო მდგომარეობის დროს მის გამოყენებას ჭირდება პარლამენტის თანხმობა. საქართველოს კანონი „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ საომარი მდგომარეობის გამოცხადების საფუძვლად აცხადებს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის დაცვას, მაშინ როდესაც საქართველოს კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ იგივე ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფას მიიჩნევს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების საფუძვლად, ამიტომ, აუცილებელია საქართველოს კანონში საგანგებო მდგომარეობის შესახებ მოხდეს ამ საკითხების დაზუსტება.

- აუცილებლად უნდა მიეთითოს საქართველოს კონსტიტუციაში ის მუხლები რომელთა შეზღუდვაც და შეჩერებაც დაუშვებელია საგანგებო მდგომარეობის დროს, ეს მოთხოვნა გამომდინარეობს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებიდან და უნდა აკმაყოფილებდეს კანონისადმი წაყენებულ განსაზღვრულობისა და განჭვრეტადობის პრინციპს. მსგავსი მოთხოვნის დაკმაყოფილების აუცილებლობაზე მიუთითებს ასევე ვენეციის კომისიაც. მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ ნათელი წარმოდგენა, თუ მათი რა უფლები იზღუდება საგანგებო მდგომარეობის დროს და რომელი უფლებები არა.
- საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა „შეჩერების“ ნორმა ცალსახად არაკონსტიტუციურია და უნდა გაუქმდეს, რადგან ის ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა არსს და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს და საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნებს. მოგეხსენებათ, რომ ადამიანის უფლებათა „შეჩერება“ დაუშვებელია, წინააღმდეგ შემთხვევაში სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი დაირღვევა, რომლის მთავარი არსი სახელმწიფო ხელისუფლების ადამიანის უფლებებით ბოჭვაში მდგომარეობს.

ადამიანის უფლებების საფუძველი ბუნებითი უფლებებია და სახელმწიფო მხოლოდ ცნობს და აღიარებს მას. თუკი კონსტიტუციაში დარჩება შეჩერების კონსტიტუციური ნორმა, სასურველია, იქ ჩანაწერი გაკეთდეს ადამიანის უფლებათა შეჩერებაზე ისე, რომ არ დაირღვეს ადამიანის უფლებათა არსი. რაც შეეხება „შეზღუდვას“ ის სრულად პასუხობს კანონის მოთხოვნებს და საერთაშორისო სამართლის სტანდარტებს, თუმცა, რა თქმა უნდა, შეზღუდვაც უნდა განხორციელდეს მხოლოდ კანონის საფუძველზე. საქართველოს მხოლოდ მოქმედ კონსტიტუციაში გხვდება შეჩერების ნორმა მაშინ, როდესაც კონსტიტუციის სხვა რედაქციებში ჩვენ არ გხვდება შეჩერების კონსტიტუციური ნორმა. გაუგებარია რატომ ვერ აკმაყოფილებდა შეზღუდვის ან დროებითი შეჩერების მექანიზმი საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის სტანდარტს და რატომ გახდა აუცილებელი „შეჩერების“ მექანიზმის შემოტანა.

- სასურველია ადამიანის უფლებათა „შეზღუდვის“ და „შეჩერების“ შემთხვევაში გადაწყვეტილება ძალაში შევიდეს პარლამენტის უშუალო თანხმობით, რამეთუ ორივე შემთხვევა ადამიანის უფლებებში უხეშ ჩარევას წარმოადგენს. ამ საკითხის მოწესრიგება თავად კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარეობს კერძოდ: ერთის მხრივ, საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“ მე-7(ბ) მუხლი საქართველოს ნორმატიული აქტების იერარქიაში საქართველოს ორგანული კანონი და პრეზიდენტის დეკრეტი თანაბარი რანგისაა. საქართველოს კონსტიტუციის 45-ე მუხლი კი საქართველოს ორგანულ კანონს მიღებულად აცხადებს თუ მხარს დაუჭერს პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა, თუ კონსტიტუციით არ არის განსაზღვრული ორგანული კანონის მიღების სხვა წესი. ამ საკითხის მსგავსი მოწესრიგებით დაცული იქნება საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებების დაცვის მაღალი სტანდარტი და საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნები.

- მოგეხსენებათ, რომ 2019 წელს შეიქმნა ეროვნული უსაფრთხოების საბჭო, როგორც პრემიერ-მინისტრთან არსებული სათათბირო ორგანო, ხოლო ეროვნულმა უშიშროების საბჭომ, როგორც პრეზიდენტთან არსებულმა სათათბირო ორგანომ არსებობა შეწყვიტა, მის ნაცვლად კონსტიტუციაში გაჩნდა ჩანაწერი მხოლოდ საომარი მდგომარეობის დროს ეროვნული თავდაცვის საბჭოს შექმნის შესახებ, რომელიც არ წარმოადგენს პრეზიდენტთან არსებულ მუდმივმოქმედ ორგანოს, არამედ ის იქმნება საომარი მდგომარეობის გამოცხადების შემდეგ და მოქმედებს მის გაუქმებამდე. სასურველი იქნება თუკი ეროვნული თავდაცვის საბჭო შეიკრიბება საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროსაც, რამეთუ ის უფრო მეტად უპასუხებს ქვეყნის წინაშე მდგარი გამოწვევების სწრაფ მოგვარებას და არსებული რესურსების სათანადო გამოყენებას. ეროვნული თავდაცვის საბჭოს ფუნქციონირება საგანგებო მდგომარეობის დროს ლოგიკურია, მაშინ, როდესაც საქართველოს პრეზიდენტი, როგორც საგანგებო ასევე საომარი მდგომარეობის გამოცხადების პროცესში თანაბრად მონაწილეობს. გარდა ამისა, რადგან საგანგებო და საომარ მდგომარეობას შორის მკვეთრი სხვაობა არ არსებობს, ქვეყნის თავდაცვის და უსაფრთხოების საკითხებიდან გამომდინარე, ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობას, მის სუვერენიტეტს, სახელმწიფო და საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას საფრთხე შეიძლება შეუქმნას როგორც შეიარაღებულმა ამბოხებამ, ასევე სამხედრო გადატრიალებამ, რომლის დროსაც ცხადდება საგანგებო მდგომარეობა. გამომდინარე იქიდან, რომ აგრესიული ომი, როგორც პოლიტიკის საშუალება უარყოფილია, ქვეყნების უმეტესობა იტოვებს უფლებას, ჰქონდეთ სათანადო რეაქცია ნებისმიერ აგრესიაზე, ამიტომ ქვეყნების გარკვეული უმეტესობა საომარი მდგომარეობის გამოცხადებას ითვალისწინებს არა მხოლოდ სხვა ქვეყნის თავდასხმის, არამედ ქვეყნის შიგნით შეიარაღებული თავდასხმის დროსაც. ლატვიის კონსტიტუცია ითვალისწინებს საომარი მდგომარეობის გამოცხადებას, როგორც გარეშე მტრის საფრთხის, ასევე შიდა ამბოხების

დროს. საბერძნეთის კონსტიტუცია, როგორც სხვა ქვეყნის თავდასხმის, ასევე დემოკრატიული წესწყობილების დასამხობად შეიარაღებული ამბოხების შემთხვევაში. შემთხვევითი არაა ის ფაქტი, რომ საგანგებო და საომარ მდგომარეობასთან დაკავშირებული დებულებები კონსტიტუციის მერვე თავშია მოცემული, რომელიც შეეხება ქვეყნის თავდაცვასა და უსაფრთხოებას.

- აუცილებელია საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს დაზუსტდეს თუ როდის შეიკრიბება პარლამენტი, რამეთუ ცნება „დაუყოვნებლივ“ ბუნდოვანია, მაშინ, როდესაც საქართველოს კონსტიტუციის ძველი რედაქცია ითვალისწინებდა საგანგებო და საომარი მდგომარეობის დროს პარლამენტის შეკრებას 48 საათში. ეს მოთხოვნა ლოგიკურია, გამომდინარე იქიდან, რომ ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის შესახებ პრეზიდენტის დეკრეტი ძალაში შედის ხელმოწერისთანავე, გარდა ამისა, საგანგებო მდგომარეობის დროს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებს უნდა ჰქონდეთ ნათელი წარმოდგენა განსახორციელებელ პროცედურებთან დაკავშირებით. ასევე, კანონმა უნდა დააკმაყოფილოს განსაზღვრულობისა და განჭვრეტადობის პრინციპიც.
- კოვიდ-19-ის პანდემიის მართვა უნდა წარმართულიყო საქართველოს კანონით „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“, მაგრამ ეს კანონი ვერ აკმაყოფილებს ეპიდემიისა და პანდემიის დროს ეფექტური მართვის მოთხოვნებს, ეს კანონი უფრო მეტად შეეხება სახანძრო უსაფრთხოებას, საგანგებო მდგომარეობის სახეებს ზოგადად ჩამოთვლის. დეტალურად ასევე ეს კანონი არ ითვალისწინებს კონკრეტულ გასატარებელ ღონისძიებათა ჩამონათვალს, ასევე საუბარი არ არის ადამიანის უფლებათა შეზღუდვებზე, რომლის შეზღუდვის აუცილებლობა ყოველთვის დგება მსგავს სიტუაციებში, ამიტომ სასურველია მასში გარკვეული ცვლილებების შეტანა. სწორედ ამით იყო ალბათ განპირობებული ის ფაქტი, რომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს საქართველოს პრეზიდენტი 2020 წლის 21 მარტის N1 დეკრეტში არ დაეყრდნო ამ კანონს, არამედ საქართველოს კანონს „საზოგადოებრივი

ჯანმრთელობის შესახებ“. საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ მისი 12(1) მუხლი პირდაპირ მიუთითებს, რომ საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისათვის განსაკუთრებით საშიში ეპიდემია და პანდემია განეკუთვნება საგანგებო სიტუაციას, რომლის მართვაც ხორციელდება საქართველოს კანონით „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“.

- ცვლილების შეტანა ასევე აუცილებელია საქართველოს კანონში „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“. ეს კანონი 1997 წელს იქნა მიღებული, რის შემდეგაც მას ცვლილება არ განუცდია. კოვიდ-19-ის პანდემიის პერიოდში ძირითადი საკანონმდებლო ჩარჩო რითაც უნდა წარმართული საგანგებო მდგომარეობა უნდა ყოფილიყო საქართველოს კონსტიტუციასთან ერთად საქართველოს კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“, თუმცა ამ კანონის გამოყენება თითქმის არ მომხდარა. ეს კანონი ანიჭებს აღმასრულებელ ხელისუფლებას გარკვეული შეზღუდვების დაწესების უფლებას გადაადგილების თავისუფლებაზე, შეკრების უფლებასა და გაფიცვის უფლებაზე, ასევე მას ეძლევა კომენდანტის საათის შემოღების უფლება. მსგავსი უფლებამოსილების მინიჭება ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას, რამეთუ, ამ უფლებათა შეზღუდვის უფლებამოსილება კონსტიტუციით მინიჭებული აქვს მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტს, ამიტომ ეს ჩანაწერი უნდა გაუქმდეს. სწორედ გაუმართავმა საკანონმდებლო ბაზის არსებობამ, საგანგებო მდგომარეობისათვის არასაკმარისად განსაზღვრულმა და არამკაფიო, კონკრეტული რეგულაციების არარსებობამ განაპირობა პრეზიდენტის მხრიდან მთავრობაზე უფლებამოსილებათა ფართო დელეგირება და მთავრობის მხრიდან მისი ჭარბად გამოყენება კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს.
- რათა არ მოხდეს ადამიანის ძირითადი უფლებების მაღალი სტანდარტით შეზღუდვა აუცილებელია მკვეთრი დეფინიცია და საზღვრების გავლება, ერთის მხრივ, საქართველოს კანონს „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ და მეორეს მხრივ, საქართველოს კანონს „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ შორის, რადგან ორივე კანონი ითვალისწინებს პანდემიური და ეპიდემიური

სიტუაციების მართვას. მართალია, საქართველოს კანონს „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ ცალსახად მიუთითებს, რომ ის საგანგებო სიტუაციას განეკუთვნება, მაგრამ გაუგებარია სად გადის ზღვარი საგანგებო სიტუაციასა და საგანგებო მდგომარეობას შორის. გარდა ამისა, კანონმა უნდა დააკმაყოფილოს განსაზღვრულობისა და განჭვრეტადობის პრინციპი.

- მნიშვნელოვანია კანონით განისაზღვროს უფლებამოსილების დელეგირების საზღვრები პრეზიდენტის მხრიდან მთავრობაზე, რათა თვითნებურ ჩარევას ადგილი არ ჰქონდეს ადამიანის უფლებებში. მოგეხსენებათ, რომ კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს უჩვეულოდ ფართო უფლებამოსილების დელეგირება მოხდა აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე და მათ მიეცათ უფლება ადამიანის უფლებების კანონისაგან განსხვავებული წესით მოწესრიგების. მსგავს მოწესრიგებას საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა ცალსახად პრეზიდენტის პრეროგატივაა. კონსტიტუციური დებულებები საგანგებო მდგომარეობის დროს სათანადოდ უნდა იყოს დაცული.
- კანონით უნდა განისაზღვროს, როგორც სისხლის სამართლის ასევე ადამინისტრაციული პასუხისმგებლობის ზომების დაკისრება, აუცილებელია მოხდეს საქართველოს მოსახლეობის ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობის გათვალისწინება, რათა გატარებული ღონისძიებები არ იყოს არაპროპორციული და არ არღვევდეს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებს. მოგეხსენებათ, რომ მიმდინარე კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტის საფუძველზე მოხდა, როგორც ადმინისტრაციული, ასევე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ზომის დაკისრება ფიზიკური პირებისთვის 3000 ათასი ლარის, ხოლო იურიდიული პირებისთვის 15000 ლარის ოდენობით, განმეორების შემთხვევაში ფიზიკური პირებისთვის თავისუფლების აღკვეთა 3 წლამდე ვადით, ხოლო იურიდიული პირებისთვის ჯარიმა, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ან ლიკვიდაცია.

მსგავს მოწესრიგებას საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს, პრეზიდენტის დეკრეტის საფუძველზე ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ზომის დაწესებას. საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლი სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიაკუთვნებს ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებს, ასევე სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციულ კანონმდებლობას. ასევე საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“ მე-8 (ბ და ი) მუხლით საკანონმდებლო აქტებით რეგულირდება, როგორც ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისა და დაცვის პირობები და წესი, ასევე სისხლის, სისხლის სამართლის საპროცესო და ადმინისტრაციული, ადმინისტრაციული საპროცესო კანონმდებლობა, შესაბამისად ცხადი ხდება, რომ პრეზიდენტის დეკრეტის საფუძველზე ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ზომის დაკისრებას საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს. ამ საკითხთან დაკავშირებით არის მოსაზრება, რომ დაწესებული ჯარიმები იყო არაპროპორციული, რომელსაც არ გამოუწვევია მნიშვნელოვანი ზიანი. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ ამ საკითხთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ ჯარიმები ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს უნდა შეესაბამებოდეს. ჯარიმების ოდენობის შეფასებისას კი გასათვალისწინებელი უნდა იყოს ინდივიდუალური გარემოებები.

- ასევე მნიშვნელოვანია საქართველოს კანონით „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“, საქართველოს კანონით „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ მოხდეს განათლების უფლების შეზღუდვა და მისი შეზღუდვის ობიექტის, შინაარსის და ფარგლების განსაზღვრა, ამ უფლების შეზღუდვის აუცილებლობა დადასტურდა კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს. საქართველოს პრეზიდენტის 2020 წლის 21 მარტის N1 დეკრეტით მოხდა საქართველოს კონსტიტუციის 27 (განათლების უფლება და აკადემიური თავისუფლება) მუხლის შეზღუდვა, ამ უფლების შეზღუდვის უფლებამოსილებას არ ითვალისწინებდა საქართველოს

კონსტიტუცია, ამიტომ კონსტიტუციური დებულებები სათანადოდ უნდა იყოს დაცული საგანგებო მდგომარეობის დროს. პრეზიდენტის მხრიდან ამ უფლების შეზღუდვა ვერ იქნება ცალსახად ლეგიტიმური.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

გამოქვეყნებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

სტატიები:

- 1) ლევანი ბესელია-„საგანგებო მდგომარეობის დროს ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო პრაქტიკის მიმოხილვა კოვიდ-19 პანდემიის მაგალითზე“, ჟურნალი „სამართლის მაცნე“, 07/2022წ, N5, გვ:43-64
- 2) ლევანი ბესელია-„საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის ძირითადი უფლებების შეზღუდვის კონსტიტუციური საფუძვლები“, საქართველოს უზენაესი სასამართლოსა და საქართველოს მოსამართლეთა ასოციაციის სამეცნიერო-პრაქტიკული იურიდიული ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, #2(74)'22, გვ:102-112
- 3) ლევანი ბესელია-„საგანგებო და საომარი მდგომარეობის რეგულირება შიდასახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო კანონმდებლობით“, საქართველოს უზენაესი სასამართლოსა და საქართველოს მოსამართლეთა ასოციაციის სამეცნიერო-პრაქტიკული იურიდიული ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, #4(72)'21 გვ:171-182

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციები:

- 1) კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, ბაკალავრიატის, მაგისტრატურისა და დოქტორანტურის სტუდენტთა მეათე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. ლევან ბესელია-„საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვისა და შეჩერების კონსტიტუციურობის საკითხი საქართველოს კონსტიტუციაში“. 11-12.06.2022
- 2) კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „თანამედროვე სამართლის გამოწვევები და საქართელო“. ლევან ბესელია-„საგანგებო მდგომარეობის დროს ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო პრაქტიკის მიმოხილვა კოვიდ-19 პანდემიის მაგალითზე“. 23.06.2022
- 3) კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბაკალავრიატის, მაგისტრატურისა და დოქტორანტურის მეცხრე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. ლევან ბესელია-„საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების სამართლებრივი საფუძვლები საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით კოვიდ-19 პანდემიის დროს“. 12-13.06.2021

Caucasus International University

Faculty of Law

Ph.D. Program in Law

Levani Beselia

Protection of human rights during the state of emergency

(Analysis of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and national legislation)

Abstract dissertation

Presented for the academic degree of Ph.D. in Law

Scientific Supervisor: Marine Kvatchadze

Doctor of Law, Professor

Caucasus International University

Tbilisi, 0141, Georgia

2023

Scientific Supervisor:

Marine Kvatchadze

Doctor of Law, Professor

Official reviewers:

Davit Geferidze

Doctor of International Law,

Affiliated Professor

Giorgi Tsitsagi

Doctor of International Law,

Professor

Defense of the dissertation shall take place on April 28, 2023, 15:00 PM, at the Dissertation Council of the Faculty of Law of Caucasus International University.

Address: Room 305, Building 1 of Caucasus International University, Chargali STr. N73, 0141, Tbilisi, Georgia.

Dissertation is accessible at the library of the Caucasus International University.

Secretary of Dissertation Board:

Aleksandre Giorgidze

Doctor of Laws,

Associate Professor

Annotation

The thesis deals with the topical issues of the state of emergency and its compliance with international standards. The importance of this issue is presented against the background of the comparative analysis of the European Convention and the national legislation. The topic is really noteworthy and relevant, because during the state of emergency, there is a departure from fundamental human rights, the constitutional order is changed in favor of the executive power, and the risk of using it for political purposes increases, which is why the constitutional order as a whole can be threatened. Of course, so that the state of emergency does not turn out to be the cause of more crisis situations, the existence of an orderly legal framework and its compliance with international standards, which must ensure the unwavering protection of human rights during a state of emergency, becomes of great importance. And the constitutional order will be protected only if basic human rights are properly protected.

The work consists of introduction, four chapters, nine subchapters, main part and conclusion. The list of used literature is attached to the paper.

In order to better study the research paper, we considered it necessary to divide it into separate subsections, which made it easier for us to fully understand the problem and present it properly.

In the introductory part of the research paper, the relevance of the topic is substantiated, the research problem, research goals and objectives are formulated, research questions are formulated, the used literature is reviewed, the theoretical foundations of the research, research methods and methodology are shown, the scientific novelty of the research, its theoretical-practical significance, conclusion and information base are shown. .

In order to accurately and properly study the research topic, the works of both Georgian scientists and foreign authors, legal acts, recommendations and resolutions of the Council of Europe and judicial practice, as well as the experience of other countries regarding the state of

emergency, were studied. The paper also deals with the topical issues of the state of emergency declared during the Covid-19 pandemic.

The first chapter deals with the international standards that national states must meet during a state of emergency, in particular, attention is focused on its compliance with the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as with the International Covenant on Civil and Political Rights. This chapter also deals with the positive obligation of the state during a state of emergency.

The second chapter deals with the basic difference between emergency and martial law. The need to distinguish between them and regulate it by law is substantiated. This chapter also refers to the signs characteristic of the state of emergency, which the national states are required to meet, so that the state of emergency declared by them is considered a state in which the requirements for declaring a state of emergency in accordance with international standards will be met.

The third chapter deals with judicial practice and recommendations of the European Council, where attention is focused on the recommendations of the European Council during the state of emergency and the important decisions made by the European Court regarding Article 15 of the European Convention.

The fourth chapter deals with national legislation. This chapter of the work talks about the constitutional bases of the restriction of human rights during the state of emergency. A great deal of space is devoted to the justification of the constitutionality of the restriction and suspension of human rights in the Constitution of Georgia. Against the background of the example of the Covid-19 pandemic, the gaps in the national legislation are shown, and the attention is also focused on the international practice during the state of emergency. This chapter also talks about declaring a state of emergency on the example of the constitutions of different countries.

At the end of the research paper, the conclusions and recommendations obtained as a result of the research are given. We think that the conclusions and recommendations will make a significant contribution to the correct and proper understanding of the provisions related to the state of emergency in terms of compliance with international standards. Gaps in national legislation will be eliminated, and questions that always cause some concern during the declaration of a state of emergency will be removed from the agenda. Balanced and orderly legislation in accordance with international standards is the biggest guarantee of human rights protection.

The literature searched and used, the important issues elaborated and analyzed in a proper manner will help the researchers interested in this topic. The ongoing Covid-19 pandemic has made the need for legal regulation of the state of emergency extremely urgent and has convinced us that the state of emergency has not gone away and that it is part of our daily lives.